

A.V.E.SOCIETYS
DEGLOOR COLLEGEDEGLOOR
DEPARTMENT OF
POLITICAL SCIENCE
B.A. THIRD YEAR

प्रा.डॉ. लक्षटे रत्नाकर बाबुराव
विभाग प्रमुख व सहयोगी प्राध्यापक
पदवी व पदुत्तर राज्यशास्त्र विभागप्रमुख
देगलूर महाविद्यालय देगलूर
ता.देगलूर जि.नांदेड ४३१७१७

इमेल : ratnakarlakshete1@gmail.com
Mobile No.: 9423439276

बी.ए.तृतीय वर्ष

भारताचे परराष्ट्र धोरण

▶ भारताचे परराष्ट्र धोरण

प्रास्ताविक :

- ▶ भारताच्या परराष्ट्र धोरणाचा अभ्यास खालील भागात केला जातो
- ▶ स्वातंत्र्य पूर्व काळातील
- ▶ स्वातंत्र्योत्तर काळातील (शितयुद्ध काळातील)
- ▶ शितयुद्ध नंतरच्या काळातील
- ▶ कोविड- १९ नंतरचे

परराष्ट्र धोरण अर्थ व व्याख्या

- प्रा.पिटमन पिटर
- परराष्ट्र धोरण म्हणजे आंतरराष्ट्रीय संबंधात राष्ट्रीय योजना आणि परराष्ट्र सेवा यांच्या कार्यपद्धतीचे व राष्ट्रीय उद्दिष्टांचे पूर्तीसाठी केलेले प्रयोजन होय
- नॉर्मन हिल
- एक राष्ट्राने दुसऱ्या राष्ट्रांच्या संदर्भात आपल्या हिसंबंधासाठी केलेले प्रयत्न अथवा आखलेले धोरण म्हणजे परराष्ट्र धोरण होय
- जोसेफ फ्रकवील
- राष्ट्रीय हित हा परराष्ट्र धोरणाचा मुलभूत पाया आहे
- चार्लस बरटन
- परराष्ट्र धोरण म्हणजे राज्याने आपल्या सीमेबाहेरील क्षेत्रात प्रभाव टाकण्यासाठी केलेली कृती
- चार्ल्स लर्श
- आखाडे विशिष्ट उद्दिष्ट प्राप्त करण्यासाठी निश्चित केलेली ईतर राष्ट्रा'संबंधीची कृतीशील योजना म्हणजे परराष्ट्र धोरण होय

भारतीय नकाशा

परराष्ट्र धोरण स्वरूप

- गतिमान स्वरूप
- आदर्शवादी स्वरूप
- वास्तववादी स्वरूप
- भांडवलवादी स्वरूप
- साम्यवादी स्वरूप
- अलिप्ततावादी स्वरूप
- संमिश्र स्वरूप
- प्रत्यक्ष अंमलबजावणीचे स्वरूप

परराष्ट्र धोरण उद्दिष्टे

▶ प्राथमिक उद्दिष्टे -

- ▶ राष्ट्र हिताचे संरक्षण व संवर्धन, राष्ट्राचे संरक्षण ,राष्ट्रीय संपत्तीचे संरक्षण व संवर्धन, राष्ट्रीय सामर्थ्यात वाढ,राष्ट्राचा आर्थिक विकास, राष्ट्रीय समस्यांची सोडवणूक, मित्र राष्ट्र वाढवणे

▶ मध्यवर्ती उद्दिष्टे

- ▶ राष्ट्राची प्रतिष्ठा वाढवणे ,विचारप्रणालीचा प्रभाव वाढवणे ,शेजारील राष्ट्रावर प्रभाव वाढवणे ,राष्ट्र गटातील राष्ट्रांचे नेतृत्व करणे ,मित्र गटाच्या हितसंबंधाचे रक्षण करणे

▶ आंतरराष्ट्रीय उद्दिष्टे

- ▶ जागतिक शांतता निर्मिती ,राष्ट्रा राष्ट्रातील सहकार्यात वृद्धी ,आंतरराष्ट्रीय संघटनाना सहकार्य , आंतरराष्ट्रीय समस्यांचे निवारण करणे

भारतीय परराष्ट्र धोरणाचे निर्धारक घटक

- ▶ भौगोलिक घटक
- ▶ नैसर्गिक साधन संपत्ती
- ▶ औद्योगिकीकरण
- ▶ आर्थिक स्थिती
- ▶ लोकसंख्या
- ▶ मित्र राष्ट्रे
- ▶ सानिकी शक्ती
- ▶ जनमत
- ▶ शासन व्यवस्था
- ▶ नेतृत्व
- ▶ राजनय
- ▶ आंतरराष्ट्रीय संघटना
- ▶ विभागीय संघटना
- ▶ कायदेमंडळाचे सहकार्य

परराष्ट्र धोरणाची साधने

- ▶ राजकीय साधने
- ▶ सैनिकी साधने
- ▶ आर्थिक साधने
- ▶ प्रचार साधने